

הדמות הנשקפת מבעד לנוף

יחיאל חזק: ללכת להרים;
ריתמוס - סדרה לשירה; הוצאת
הקיבוץ המאוחד, 1997, 63
עמ'

יחיאל חזק הוא משורר. כבר שנים רבות. הוא משורר נטו. הוא אינו רץ לתקשורת להתראיין, אינו מופיע בערבים ספרותיים ובפסטיבלי משוררים, וספק רב אם אי פעם במשך 35 השנים שבהן הוא מפרסם בהתמדה את שירתו, זכתה זו לאיוושהי התייחסות "מימסדית" כוללת ומעמיקה. וחבל.

יש בשירתו, המינורית לכאורה, של חזק, שורשיות ארץ-ישראלית, כמעט חלוצית, המבדילה אותה ממרבית השירה הישראלית של ארבעת העשורים האחרונים.

"ללכת להרים" הוא ספרו האחד עשר של המשורר, בן קיבוץ אפיקים. שירתו ההולכת ומשכיחה עם השנים היא במובהק שירה לא עירונית. שירה שנופיה הארץ, עונותיה, אדמתה ומכאוביה מהים את אבני היסוד שלה. מעט מאוד 'אני' מופיע בשירתו של

חזק. הוא המשורר הקולט את המראות ומדווה עליהם. והקורא מוזמן להבין את פשר המראות, לחוות אותם, ואף להסיק מהם את העובר על משוררם. מי שיעיין במבחר מייצג משיריו של חזק מתחילת דרכו כמשורר, ימצא בהם, יותר מכל, את תולדות הארץ הזאת. אבל מבעד למראות, לנופים ולתולדות משתקפת דמותו של האדם - המשורר החי את פנים הדברים שהוא מביא ומתפתח איתם ובמקביל להם.

השיר הפותח, החושפני יותר ממרבית שירי הספר, מיטיב לייצג את האדם שמאחורי המראות שהוא מביא: "האשה שעליה אני כותב היא הצלע הזאת הכואבת בצדי השמאלי, / אחרי ריצה למרחקים ארוכים, וגם מאז שהשלכתי בלילה בודד / על הכביש מן הג'יפ שנשרף, ובינתיים ההר שמשמאל הולך וגובה / וכבר הוא אשה עוקרת לי צלע עוברת את כל גבולותי וזורמת / בתוך נחלי כמו אופליה מכאן אל הנצח אוספת פרחים / ואותי היא שומטת תמיד מאחור, / חתום על כאב החלל שנסגר. / אני בוכה בלי קול ומחפש אותך, חיי" (עמ' 7).

לספר שני חלקים הנקראים "לפני" ו"אחרי". המשורר אינו מבהיר חד משמעית לפני ואחרי מה, אבל החלוקה הזאת, כמו גם תוכנם של השירים ועיצובם מעמידים את הזמן (ואת הקורה בו) כמוטיב מרכזי בספר, שרוח של סיכום והשלמה כאובה שורה כמעט בכל שיריו. "כזאת היתה העבודה. מרכות ושוכחת, אולי יותר מאהבה / שגם היא איננה שפת נקלים. ולא העויות ופתולי הבוץ / שלפעמים רוחש הלב. / ... אפילו אם תספיק לזרוע קצת אספסת, שמה היוהר, שמה / אל תיגע, / אינך יודע איפה הברכה נגמרת ומתחילה / קללה - / - אך זאת וגם כזאת היתה העבודה" (עמ' 55).

בשיר המסיים את הספר, יוצר המשורר אילווייה לסיפורה של בת יפתח ההולכת להרים עם נערותיה לבכות את בתוליה. אלא שכאן, המשורר הוא זה ההולך להרים, מה שמגביר את תחושת הסיכום שמשרה הספר ומחדד את השאלות והתהיות המועלות לכל אורכו. "עכשיו תודי ששנינו לא יודעים איך יגמר הכול אחרי שאלך / להרים. / את תשארי לבכות עם נערותיך במישור ..." (עמ' 63).

ההליכה להרים יכולה היתה להתפרש כסוג של השלמה עם הקשיים הרבים והתהיות על פשרם ומשמעותם המובאים לכל אורך הספר. אבל השיר המסיים אינו מאפשר את הפירוש הזה. ההליכה להרים נותרת כמסמנת את סוף החיים, תוך שהיא מעניקה לשאלות ולתיאורים שהובאו בשירים משמעות אחרת, נוספת, כבדה מאוד. משמעות שמשמעותה היותר עמוקה נותרת פתוחה.

ספרו האחרון של חזק בהחלט אינו ספר קל. לא מבחינת הבנתם של רבים מהשירים ועוד פחות מבחינת המשמעות שהם מעבירים. משהו מרוחו של חיים גורי בספרו האחרון "הבא אחרי" שורה גם עליו. וזה קשה, ועצוב, ויפה.

רות לאופר

עבד אל-קאדר אל-ג'נאבי

מערבית: ראובן שניר

שבעה אלים

לאלישבע גרינבאום

הראשון נברא מצלע עץ ירק, בלילה
משבץ כוכבים, הנה הוא מושך בתזקה את שערות השני
המשתלשלות מרקיע התמונה, בעוד עיני השלישי זולגות תאוה.
לרביעי ארע מקרה לילה בקרקע רטבה שהירח מבתק בה
את בתולי השמש ונמס בנוזל השכרון, והחמשי
נשרף באשמת כפירה.
את הששי פצעה ההפתעה אך הוא עודנו חי.
והשביעי, העצל
חצה את פני הים וברח אתה.

עבד אל-קאדר אל-ג'נאבי המשורר העיראקי הגולה החי בפריס, הקדיש שיר לאלישבע גרינבאום. את גרינבאום, ממשתתפות כיתת השירה של "הליקון", הכיר בזמן שהותו בישראל, במרץ 1997, עת השתתף בפסטיבל המשוררים הבינלאומי בירושלים. מלבד ההקדשה וכותרת השיר הרומזת לשמה, גם שם משפחתו נרמז במלים "עץ ירוק". אל-ג'נאבי הוא המשורר הערבי היחיד שאינו חושש להצהיר על התעניינותו בשירה עברית, ואף מקדיש מדי פעם שירים לאנשי עט ישראלים.

אבו נוואס

מערבית: עפרה בנג'ו ושמואל רגולנט

הו, בישרו, מה לי חרב מה לי מלחמה?

הו, בישרו, מה לי חרב מה לי מלחמה?
אני נועדתי לענוגים ולשעשועים
אל תבטח בי בעת קרב
וצרה, אני עם הפחדנים
ובראותי לקרב יוצאים האויבים
אאסר סוסי מאחור ולא מלפנים
לא אדע מהו תריס ולא מגנייד
ולא אבחין בין קסדה ובין יצולים
ובהכרע קרבותיהם כל דאגתי היא
למלט נפשי באחת מן הדרכים
אך אם תאמר הוללות ומשטים
עם כל עלמה מפרקסת בשחורים
וכבוש יעלת חן משפתיה ארוה עדנים
שם תמצאני אביר הערבים!

אבו נוואס, אלחסן אבן האני אלחכמי (747-813) נולד לאב ערבי ולאם פרסיה. נולד באהואו, התחנך בבצרה ובכופה, אחר השתקע בבגדד. לימים יצא שמו מרחוק והוא הוכתר בתואר "אביר משוררי האהבה והיין".